

IMMIGRACIÓ, CIUTADANIA, INTERCULTURALITAT*

Esteban Tabares Carrasco

Ousseynou Dieng (Associació Sevilla Acoge / Nigeria) e-mail: formacion@sevillaacoge.org

1. La gestió política i social de la diversitat

Les persones immigrants són ja un component més i irreversible de la nostra societat. Hem d'aprendre a veure'ns recíprocament des de noves perspectives. Estem urgits a corregir prejudicis i estereotips excoents i a adonar-nos que la nostra societat serà cada dia més multiètnica i més multicultural.

La immigració és un fenomen pluridimensional que actua sobre tots els elements que formen el cos social. No és una exclusiva qüestió laboral, sinó que repercuteix en l'ensenyament, l'habitatge, la cultura, la identitat individual i social, en la convivència, en la nostra concepció de la democràcia, en la vigència dels drets humans, etc. La realitat palpable i inesquivable és que les societats són cada dia més multiculturals i que van naixent noves identitats encreuades, mestisses. La qüestió de fons que emergeix d'aquesta realitat a manera de desafiament és com teixir i posar en peu noves solidaritats que assegurin la cohesió social i que impedeixin l'exclusió d'individus i d'amplis col·lectius ètnics com si fossin ciutadans de segona categoria o de nivell inferior, amb uns drets humans, socials i polítics restringits o atorgats només en funció dels interessos de cada conjuntura econòmica o política.

Acceptar amb totes les seves conseqüències el fet multicultural hauria de suposar entrar en un procés a mig i llarg termini per arribar a una profunda revisió dels nostres conceptes culturals, jurídics i de convivència.

Assistents a una ponència del FSIPE.

Revisió que suposaria necessàriament relativitzar, és a dir, saber posar en relació la nostra cultura i qüestionar alguns supòsits de la nostra identitat col·lectiva considerats com a pilars gairebé eterns.

"Igualtat de drets i reconeixement de la diversitat cultural són dues exigències per a un futur que ja és present."

"La immigració és avui una oportunitat decisiva de transformació i enriquiment del contingut conceptual de l'Estat de Dret i de la democràcia. La clau d'un i una altra és la garantia i expansió dels drets humans, l'aprofundiment en aquest element que és la condició de subjecte de drets: el dret a tenir drets. Doncs la immigració és la línia divisòria on està en joc ara la nostra capacitat per superar les actuals limitacions d'un model de ciutadania nacional que constitueix cada cop més una barrera per al desplegament d'aquesta línia expansiva de la legitimitat dels drets. I el més important és advertir que no es tracta només d'una exigència d'humanitat, d'una obertura cap als qui no gaudeixen dels nostres privilegis, sinó de coherència amb la lògica mateixa dels drets humans".¹

Tenir en compte la multiculturalitat és un dels desafiaments del debat social en l'actualitat. No podem preveure el que anirà ocorrent, però tampoc podem creuar-nos de braços davant la gestió de la diversitat cultural. Hem d'actuar per evitar l'arrelament de conductes xenòfobes i per propiciar totes aquelles iniciatives que permetin la trobada, el reconeixement i la cohabitació en un territori concret. Una vertadera trobada suposa almenys dues parts iguals en la relació. Igualtat de drets i reconeixement de la diversitat cultural són dues exigències per a un futur que ja és present. Un present social que miri sempre cap a aquesta utopia intercultural que formulem així: **"Unir sense confondre i distingir sense separar"**.

2. Els/les mediadors/es interculturals

L'adaptació de la societat als col·lectius de cultures diferents -i l'enriquiment humà recíproc gràcies a

¹De Lucas, Javier (1998). El futuro de la ciudadanía en la UE: ¿es posible hablar de ciudadanía multicultural? En: Martín Díaz, E y de la Obra, S (eds.), Repensando la ciudadanía. Sevilla. Fundación EL MONTE, p. 86.

Pancarta confederal dels STEs sobre la LOE.

l'arribada d'aquests col·lectius no succeirà de forma automàtica, sinó que necessita, entre d'altres mesures, de la formació d'agents o mediadors/es interculturals capacitats per gestionar i facilitar els processos d'integració. Una integració que a "Sevilla Acoge" ens agrada definir com "la trobada entre dues identitats que es donen sentit mútuament en una relació social i en un context a definir cada cop".

Dins aquest àmbit de l'acció social és molt important investigar la nova figura del mediador intercultural, els seus rols i funcions. Encara que la mediació intercultural és poc valorada en molts àmbits professionals i acadèmics, i fins i tot negada com un espai específic d'acció, no obstant això a "Sevilla Acoge" treballem per la proposta de normalitzar la professió de mediador/a.

Per això falta dissenyar models de formació per professionalitzar públicament la funció de la mediació intercultural. En un futur i a mitjà termini caldria pensar en una

titulació universitària, semblant a les actuals diplomatures, però per ara això és encara un somni. Molts dels mediadors/es que estan treballant no tenen cap titulació (és el cas de la majoria dels mediadors immigrants, que no poden homologar la titulació, del grau que sigui, obtinguda en els seus països). Per això, alhora que es normalitza la formació amb una titulació oficial, caldria reconèixer la trajectòria dels que ja estan fent mediació, cercant mecanismes perquè les experiències de certa durada i avalades per professionals, entitats i col·lectius d'immigrants puguin ser convalidades amb el títol adequat.

"El mediador/a intercultural facilita l'acostament i entesa entre els professionals i les persones immigrants."

Membres de la delegació de la USTEC-STEs de Catalunya.

Al costat d'aquest reconeixement de la formació, també ha de ser reconeguda oficialment la professió de la persona mediadora. Amb freqüència, és difícil entendre i donar-los un lloc adequat, perquè no és una capacitació reconeguda. Excepte la bona voluntat de bastants professionals, que volen assumir aquest nou espai d'acció social, és normal que es relegui a papers secundaris els mediadors/es.

És precís introduir un aprenentatge bàsic de la dinàmica intercultural entre els professionals dels serveis socials i entre els docents en el sistema escolar. El mediador/a intercultural facilita l'acostament i entesa entre els professionals i les persones immigrants. Però allò que és intercultural no pot ser una qüestió exclusiva dels mediadors/es, sinó una competència que ha de posseir tot professional enfrontat a una societat multicultural i a usuaris marcats per la diversitat.

La intervenció de bastants professionals que treballen amb immigrants queda inoperant de vegades perquè aquests no són conscients dels mecanismes culturals que els condicionen, a ells i als usuaris. Les evidències i els estereotips s'imposen amb freqüència, dificultant una acció adequada. Proposem tres passes essencials (seguint Cohen Emerique) necessaris per realitzar el viratge epistemològic que suposa la dinàmica intercultural:

Descentració: És un procés que permet prendre consciència i distància dels propis referents socioculturals (ètnics, professionals, familiars, de classe, etc.) per arribar a una relativització dels punts de vista personals i aconseguir una certa neutralitat cultural. Això no és

sinònim de negació de la identitat, sinó un reconeixement assumit d'aquesta que permet la relació amb l'altre des d'un nivell semblant i sabent prendre distància d'un mateix.

Entrar en el sistema de l'altre: Consisteix a assumir una actitud d'obertura, un esforç personal de curiositat per descobrir el que té sentit i valor per a l'altre, per donar-li la paraula i l'oportunitat d'expressar el significat de les seves actituds, les seves idees, el seu estatus, les seves creences. L'objectiu és comprendre el marc de referència de la persona, el sistema de valors que guia els seus comportaments i reaccions.

"...saben establir el pont entre les persones, famílies o grups de persones immigrants i la societat d'arribada."

Negociació-mediació: És la fase de resolució de problemes, quan s'arriba a la fase de la crisi, quan els codis culturals presents, per la seva gran distància o per la seva oposició, entren en conflicte i se sent l'amenaça de la identitat. L'objectiu és aconseguir un acord mínim que eviti la violència simbòlica, mitjançant la qual un dels protagonistes imposa el seu codi a l'altre. La tècnica de negociació-mediació cerca la creació de terrenys comuns de reconeixement, normes noves, relacions recreades.

Els/les mediadors/es interculturals saben establir el pont entre les persones, famílies o grups de persones immigrants i la societat d'arribada. Saben situar-se molt bé entre ambdues cultures, dominen els dos idiomes i comparteixen l'experiència del desarrelament i de l'esforç d'adaptació a una nova realitat. Utilitzen també la seva pròpia experiència intercultural, perquè han hagut de realitzar en ells mateixos aquesta articulació entre dos o més codis culturals, mitjançant una recerca de compromís i de negociació interior. Ells/es poden afavorir un espai de diàleg i de compromís entre la majoria i la minoria, únic camí per evitar la violència simbòlica on un -generalment de la majoria- imposa les seves normes i valors a l'altre.

*Aquesta ponència ha estat resumida per l'autor a petició de Pissarra i la trobareu completa en castellà a www.fsipe.org □